

Kandidatnummer: 5058

BBABAC 5 – Bacheloroppgave med forskningsmetode

Barn som lever med vold i nære relasjoner - en litteraturgjennomgang

Det samfunnsvitenskapelige fakultet

Bachelor i barnevern

Nærbø/18.05.21

Antall ord: 11 632

«I sjuende var jeg mye borte fra skolen og ble sendt til BUP. Raskt kom diagnosen atferdsforstyrrelse, og de ville gi med hjelp for det. Men jeg var livredd for pappa og hva han kunne gjøre. Ingen av de voksne visste det. Jeg ble reddere og mer desperat. Jeg begynte å gjøre noe kriminelt, bare for å kjenne på annet en redsel. Jeg håpet at en voksen ville forstå hva alt handlet om. Men skolen og BUP hadde alle svarene sjøl og sine ideer om hva som ville hjelpe for meg. Da begynte jeg å ruse meg, for å slippe unna redselen og de vonde følelsene»

-Erfart av Yared.

«Jeg hadde gode venner på skolen. Vi fant på masse gøy sammen, og for meg var skolen et slags fristed. Vennene mine betydde alt. Når jeg var med dem, kunne jeg slappe av. Også de voksne der var snille og varme.»

-Erfart av Sunee.

Sitat direkte fra barn. Sanner (2020).

Innhold

1. Innledning	4
1.1 Forforståelse	4
1.2 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling	5
1.3 Avgrensing	6
1.4 Begrepsavklaringer	6
1.5 Formålet med oppgaven	7
1.6 Oppgavens disposisjon	8
2. Teoretiske perspektiver	8
2.1 Vold i nære relasjoner	8
2.2 Tilknytning	9
2.3 Hjernens oppbygging, den «tredelte» hjernen	10
2.4 Traume	12
2.4.1 Toleransevinduet	13
2.5 Resiliens. Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer?	14
3. Metode	16
3.1 Valg av undersøkelsesmetode	16
3.2 Pålitelighet og fleksibilitet	16
3.3 Fremkomst av litteratur	17
3.4 Kildekritikk	19
4. Resultater	20
4.1 Presentasjon av funn	20
Artikkel 1:	20
Artikkel 2:	21
Artikkel 3:	22
Artikkel 4:	22
5. Drøfting av problemstilling	24
5.1 Hvordan kan negativ stress påvirke og forme barnets utvikling?	24
5.2 Hvilke konsekvenser kan vold i barndommen ha for sosiale relasjoner?	26
5.3 Hvorfor går det bra med noen av barna?	28
6. Oppsummering	31
7. Litteraturliste	33

1. Innledning

I Norge er det en menneskerett å vokse opp under trygge og gode oppvekstvilkår, der barn får muligheten til utvikling og vekst. Hjemmet er den viktigste arenaen der barna skal bli sett og barnets beste skal være gjeldende. Omsorgspersoner skal dekke behov som samspill, kommunikasjon og tilhørighet, samt varme og kjærlighet. Dette er noe som er nedfelt i barnevernloven § 1-1 og FNs barnekonvensjon artikkel 27 og 36 (Barnevernloven, 1992, § 1-1; FNs barnekonvensjon. 1991, artikkel 27 og 36).

Likevel viser undersøkelser at mange barn og unge blir utsatt for vold av nære omsorgspersoner i barne- og ungdomsårene. Vold er i strid med norsk lov og et brudd på FNs grunnleggende menneskerettigheter (Myhre, Thoresen & Hjemdal, 2015, s. 11). Ifølge Mossige og Stefansen sin forekomstudie om vold mot barn og unge har 21 % opplevd fysisk vold fra minst en forelder i løpet av oppveksten. For barn flest dreier det seg om mindre alvorlig fysisk vold, som innebærer å bli lugget, kløpet, slått med flat hånd eller dyttet. Andelen som har blitt utsatt for grov vold er betydelig lavere: 6%. Dette innebærer å bli slått med knyttneven eller bli angrepet fysisk på andre måter (Mossige og Stefansen, 2016). Å bli utsatt for vold i barndommen kan sette varige og dype spor hos barnet. Å vokse opp som barn i en familie preget av vold vil i mange tilfeller gi barnet manglende erfaringer som er nødvendig for en optimal utvikling. Opplever man gjentatte og vedvarende belastninger som vold kan det komplisere barn og unges normale utvikling (Thoresen, Myhre, Rueness & Strøm, 2019, s.72).

1.1 Forforståelse

I en undersøkelse har vi alltid våre fordommer eller forforståelse med oss «*Vi kan prøve å møte et fenomen så forutsetningsløst som mulig, men vi kan ikke unngå at vi har tanker om det*» (Dalland, 2017, s. 58).

Jeg har aldri jobbet direkte med barn vi med sikkerhet kan si er blitt utsatt for vold i nære relasjoner. Dette er likevel et tema med stort fokus både i media, helsesektoren og samfunnet generelt, noe som har medført at jeg har opparbeidet meg tanker og fordommer om temaet. Min forforståelse er barn utsatt for vold i nære relasjoner kan få store sosiale og følelsesmessige

konsekvenser. Jeg tror disse påkjenningene kan medføre at barna i senere tid kan trakke mot rus for å dempe følelser de ikke har lært seg å regulere på andre vis. Disse atferdsvanskene tror jeg også kan føre til at barna trekker mot kriminelle miljøer, både for å søke trygghet, tilhørighet og i mangel på andre muligheter. Det ligger og en oppfatning om at barn utsatt for vold ofte blir misforstått på bakgrunn av sin atferd, hvorav mange barn kan bli feildiagnostert.

1.2 Bakgrunn for valg av tema og problemstilling

Vold mot barn er for meg et nytt tema, men likevel noe som har fanget min interesse gjennom mine år som student. Min interesse for temaet ble stort da vi hadde inne gjesteforelesere 5.semester. Foreleserne kom fra politiet, krisesenteret, personer som har erfaringer med å jobbe med barn som er utsatt for vold, og de som satte mest inntrykk på meg, barn fra forandringsfabrikken. Forandringsfabrikken er erfaringsbasert, og det er barna selv som forteller om en barndom preget av elendigheter. De formidlet kunnskap om barns ulike reaksjoner, hvordan de selv har blitt påvirket og hvordan de ønsker å bidra til forandring. En tanke jeg satt igjen med var at barn som strever med følelser og atferd, kan vise til et symptom bilde på underliggende vold, seksuelle overgrep eller alvorlig omsorgssvikt. Jeg ønsket derfor å lære mer om hva som skjer i utviklingen til barnet med tanke på hva de blir eksponert og utsatt for.

For å belyse temaet vil jeg i denne oppgaven svare på følgende problemstilling:

«Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner»

Grunnen for at jeg ønsker å undersøke denne problemstillingen er fordi jeg ser stor viktighet i å besvare denne for min videre yrkesgang som barnevernspedagog. I denne oppgaven ønsker jeg å vise til barns utvikling av problematferd, hjernens utvikling som følge av lite stimuli og den sosiale utviklingen. Dette er et tema jeg ser nødvendig som en fremtidig barnevernspedagog å ha kunnskap om. Det av den grunn at jeg tror at hvis man har kunnskap om hvordan vold påvirker barns utvikling, så vil det ha en fundamental rolle i hvordan vi møter de utsatte barna. Det kan også tenkes viss man har mer kunnskap om barns reaksjoner kan man få et bedre utgangspunkt om hva man skal se etter bak en atferd.

1.3 Avgrensning

Vold er et stort tema med ulike utfordringer som kan ramme barnet. Jeg kunne eksempelvis skrevet om psykiske lidelser som kan forekomme, gått dypere inn i teori som tilknytning eller skrevet om utviklingspsykologi. Grunnet oppgavens omfang har jeg valgt bort dette til fordel for andre teorier som traumer, toleransevinduet, tilknytning og hjernes oppbygning. Disse perspektivene kan gi meg en forståelse på barns utvikling og deres samspill med omgivelser.

1.4 Begrepsavklaringer

I denne delen har jeg valgt å definere sentrale begrep som er gjennomgående i oppgaven og som er relevante for problemstillingen. Begrepene som vil bli forklart er *vold*, *nære relasjoner* og *utvikling*. Grunnen for at disse begrepene blir avklart er fordi de kan tolkes og oppfattes på forskjellige måter.

Vold

Vold blir ifølge Isdal (2000) forklart som «*enhver handling rettet mot en annen person som gjennom at denne handlingen skader, smerter eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje eller slutte å gjøre noe den vil*». Vold deles inn i fire kategorier: fysisk vold, seksuell vold, psykisk vold og omsorgssvikt. Man ser at vold er et vidt begrep og i denne oppgaven vil fysisk vold bli brukt (WHO, 2002, s. 4). Fysisk vold innebærer bruk av fysisk makt som resulterer i, eller har potensial til å resultere i, fysisk skade. En voksen påfører barn smerte eller skade ved å sparke, kaste, lugge eller i form av slag. På verst tenkelige måte kan fysisk vold føre til drap (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2018).

De ulike formene for vold går ofte over i hverandre. Eksempelvis kan barn utsettes for fysisk vold samtidig som de lever i en omsorgssituasjon preget av trusler, mangel på grunnleggende trygghet eller blir involvert i seksuell aktivitet som det ikke er i stand til å forstå (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, 2018).

Nære relasjoner

Vold i nære relasjoner blir betegnet som mennesker som er i nær relasjon til hverandre, uavhengig om det skjer i hjemmet eller andre som har omsorg for barnet. For barn vil det vanligvis bli forstått som foreldre, foreldrenes samboer, søsken eller besteforeldre. Dette er noe som er nedfelt i straffeloven 282 (Straffeloven, 2005, § 282). I denne oppgaven blir vold i nære relasjoner begrenset til foreldre som utøver vold mot sine barn.

Utvikling

Utviklingsbegrepet vil i denne oppgaven vise til menneskelig utvikling. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet påpeker at utviklingspsykologi omfatter sidene ved menneskelig fungering som videre blir en prosess hvor foreldre og barn gjensidig påvirker hverandre. Barnet er avhengig av omsorgspersoner for å følge seg trygg og utvikle seg (Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, 2020). Jeg vil i denne oppgaven vise til barns utvikling av problematferd, hjernens utvikling som følger av lite stimuli og den sosiale utviklingen.

1.5 Formålet med oppgaven

Formålet med oppgaven er å få kunnskap om barns reaksjoner som følge av vold i hjemmet. En bedre forståelse på hvordan barn blir påvirket av belastninger i oppveksten kan gjøre det enklere å vite hvilke tegn og signaler man skal være oppmerksom på. Noe som ofte blir belyst i media og tv – program i dag er at mennesker forteller om vold og overgrep først i en voksen alder. Vold er et problem man ikke aner omfanget av. Dersom mennesker som arbeider tett sammen med barn har et mer våkent blikk, samt kunnskap om hvordan barn reagerer, og hvorfor de reagerer slik de gjør, tror jeg at man lettere kan avdekke volden tidligst mulig.

Det kan tenkes at en annen grunn for at det er mørketall på omfanget av vold, er at barnemishandling ligger langt utenfor normen i samfunnet vårt. Av denne grunn kan vold bli oversett siden det kan være vanskelig å forestille seg at barn blir utsatt for mishandling. På bakgrunn av dette ønsker jeg å belyse en problemstilling som kan gi barnevernspedagoger tilstrekkelig med kunnskap som kan brukes i arbeidet med barn og unge.

1.6 Oppgavens disposisjon

I neste del av oppgaven vil jeg redegjøre for det teoretiske perspektivet med hovedvekt på tilknytning, hjernens utvikling og traumeforståelse. Toleransevinduet vil bli brukt som et verktøy for å vise til mekanismer med traumer og regulering. Derunder vil det bli gjort rede for litteraturstudie som er metoden i oppgaven. Deretter presenteres resultater fra mine funn og jeg vil så vise til en drøftingsdel hvor jeg drøfter funn opp mot teori. Avslutningsvis oppsummeres oppgaven i sin helhet med dens konklusjoner.

2. Teoretiske perspektiver

I dette kapitlet trekker jeg opp oppgavens teoretiske referanseramme som er kjent i forhold til temaet og som har relevans for å kunne besvare problemstillingen. Teorien som blir anvendt er ulike aspekter ved barns utvikling og vil videre bli brukt som et hjelpemiddel i drøftingen og for å belyse problemstillingen «Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner?». Jeg vil først gjøre rede for tilknytning og dens betydning for barnets utvikling av følelser og selvregulering. Dernest vil jeg presentere hjernens oppbygging og se på hvordan den utvikles på grunnlag av hva den stimuleres for. Etter dette vil jeg vise til traumer og bruke toleransevinduet som en ramme for når barnet kognitivt fungerer best mulig. Tilknytning, hjernens utvikling, traumer og atferd henger sammen. Det er sammenhengen mellom dette som kan hjelpe personer i møte med barn til å forstå hvordan barns utvikling preges av vold. En slik forståelse kan hjelpe til å oppdage at barn utsettes for vold. Avslutningsvis på dette kapitlet blir resiliens presentert som et fenomen der barn på tross av utilstrekkelige oppvekstvilkår klarer seg.

2.1 Vold i nære relasjoner

I FNs barnekonvensjon (1989) slås det fast at barn har rett på omsorg og støtte, samt beskyttelse mot alle former for fysisk eller psykisk vold fra foreldre og andre omsorgspersoner (Barnekonvensjonen, artikkel 19). Trygghet og beskyttelse skal, ifølge konvensjonen, dekke behov slik at barn og unge utvikler seg i en positiv retning. Dessverre er det slik at noen barn har en annerledes og destruktiv hverdag hvor de ikke blir møtt med mulighet for vekst og

tilhørighet. Når det oppleves at de som har sin fremste oppgave i å beskytte og gi omsorg, er de som skader istedenfor å passe på, kan det utgi en risikofaktor for barnets utvikling og helse (Skjørten, Hauge, Langballe, Schultz & Øverlien, 2016, s. 94). En rekke studier viser at det å ha opplevd vold i barndommen kan ses i sammenheng med økt risiko for helseplager i voksen alder, samt tilpasningsvansker, kriminalitet og posttraumatiske stressreaksjoner (Thoresen & Myhre, 2016, s. 151). Videre kan opplevd vold i barneår bli knyttet til en rekke forhold som er negative på et senere tidspunkt i livet. Dettet kan være lav utdanning som igjen kan føre til fattigdom og ugunstige betingelser for neste generasjon (Thoresen & Myhre, 2016, s. 160).

Barn som lever med vold i familien og utsettes for vold lever ofte med dette i det skjulte. Det blir en stor familiehemmelighet som ikke kommer utenfor husets fire vegger. Skjørten et al. hevder at barn viser motstand eller uvilje mot å fortelle andre utenfor familien at de trenger hjelp. Noen av barna vet ikke at muligheten finnes, andre velger å ikke fortelle fordi de er truet til å ikke fortelle om hva som skjer hjemme, mens mange av barna er veldig lojale mot sine omsorgspersoner (Skjørten et al., 2016, s. 95). På bakgrunn av dette kan det tenkes at vold i nære relasjoner er underrapportert og vanskelig å avdekke.

2.2 Tilknytning

John Bowlby var den første som formet tilknytningsteorien, og utviklet en teori om at alle barn utvikler en form for tilknytning til sine omsorgspersoner, uansett hvordan de blir behandlet (Kvello, 2015, s. 82-83; Guldbrandsen, 2014, s.143; Killen, 2015). Den klassiske tilknytningsteorien viser til forståelsen av hvordan tidlig relasjon mellom omsorgsperson og barn oppstår, og dens betydning for barnets utvikling av tillit eller mistillit senere i livet (Kvello, 2015, s. 82-82; Killen, 2015, s.130; Skjørten, Bakketeig, Bjørnholt & Mossige, 2019, s. 20). Tilknytning viser til graden av trygghet og utrygghet mellom personer som inngår i følelsesmessige, nære relasjoner til hverandre. Det blir som et følelsesmessig bånd mellom forelder og barn som er viktige for hverandre (Kvello, 2015, s. 85). Barns tilknytning etableres gradvis gjennom en utvikling som strekker seg over de første leveår, og er ikke medfødt (Guldbrandsen, 2014, s. 143). Noen barn utvikler trygg tilknytning, mens andre utvikler utrygg tilknytning. Vold i nære relasjoner kan påvirke omsorgspersoners foreldreferdigheter og omsorgsevne. Hvorvidt voldsutøver klarer å møte barnet på en tilfredsstillende måte med varme, trygghet og evnen til å regulere barnets følelser, kan være en prediktor for

tilknytningsbåndet og barnets sosiale og emosjonelle fungering senere i livet (Haavind & Øvreeide, 2016, s. 129). Tilknytningserfaringene barnet får tidlig i livet kan fungere som en indre arbeidsmodell på et senere tidspunkt i oppveksten. Preges barnet av sterke opplevelser, vil dette prege den indre arbeidsmodellen mer enn nøytrale erfaringer. Utsettes barnet for vold, vil ikke tilknytningen oppleves som trygg. Barnet kan dermed få vansker med å knytte bånd og ha tillit til andre mennesker på bakgrunn av at den indre arbeidsmodellen har husket erfaringer om at det ikke er trygt (Kvelling, 2015, s. 86; Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 53). Dette kan forstås som at barnet ikke har opplevd å bli passet på, blitt sett eller fått følelsen av å bli elsket og vernet. Barnets bilde om seg selv og hvordan en skal forholde seg i relasjoner med andre blir påvirket av sitt dårlige samspill med nære omsorgspersoner. Den indre arbeidsmodellen blir generalisert og preget av mistillit til andre mennesker, som igjen kan gi barnet en følelse av å ikke passe inn, samt være en person som er verdt å elske. Og dette vil den indre arbeidsmodellen huske på et senere tidspunkt i livet.

2.3 Hjernens oppbygging, den «tredele» hjernen

Utviklingen av hjernen er sentral i barnets utvikling. For å forstå skadeomfanget av vold er det avgjørende å se på hvordan den menneskelige hjernen formes etter vonde hendelser og på hvilken måte hjernen utvikler seg på grunnlag av hva den stimuleres for. Å bli utsatt for stress tidlig i livet, slik som voldsutøvelse mot barn, er ansett som uheldig for barns sunne psykologiske utvikling (Gilbert et al., 2009; Shonkoff & Garner, 2012 referert av Augusti, 2017, 22). Ny forskning viser til at endringer i barnets atferd, kan sees i sammenheng med endringer i hjernens struktur og funksjon (Gee & Casey, 2015; Hart & Rubia, 2012, referert av Augusti, 2017, 24; Stensland, 2015, s.35). Kvaliteten på samspillet mellom omsorgsgiver og barn påvirker sistnevntes utvikling av sentralnervesystem, Dette er fordi hjernen er avhengig av erfaring, omsorg og følelsesmessig engasjement fra omsorgsgiver (Kvelling, 2015, s. 331).

Hjernen vår kan deles opp i tre deler; overlevelshjernen, følelseshjernen og tenkehjernen. De tre hjernedelene fungerer om hverandre, og samarbeider slik at det blir en optimal fungering (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 33).

Hjernestammen er en del av overlevelshjernen, og styrer grunnleggende funksjoner som er nødvendige for å overleve. Det vil si hjerterytme, pust, blodtrykk og reflekser (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 33 og 107).

Lenger opp i hjernen finner man *det limbiske system* som er en del av «følelshjernen». (Augusti, 2017; Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.107). Det limbiske system har en regulerende funksjon og styrer blant annet overlevelsesreaksjoner, tilknytningsatferd og grunnleggende følelsesmessige reaksjoner som frykt, sinne og redsel (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 33). Det limbiske system består av flere mindre sentrale strukturer som hippocampus og amygdala. Amygdala fungerer som hjernens «alarmsystem», mens hippocampus er sentral for hukommelse. Hippocampus hjelper oss å organisere det vi har opplevd (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 108). Disse delene av hjernen er altså spesielt sårbar for kvaliteten på den tidlige omsorgen barnet får, og handler om hvordan barnet får hjelp med pågående reguleringsprosesser i form av inntoning og håndtering (Hart, 2009, referert i Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 107). Dette vil videre legge et grunnlag for hva barnet opplever som trygt, og barnets forhold til seg selv og andre.

Øverst i hjerne finner man «tenkehjernen» eller, *korteks*. Den styrer individets evne til å resonnerer, tenke og viljestyrke for motoriske handlinger (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 35). Korteks er den delen av hjernen som utvikler seg sist. Den fremste delen av korteks kalles prefrontal korteks og har en sentral rolle for selvobservasjon, og derav evne til selvregulering, sosial fungering og dempe emosjonelle reaksjoner fra det limbiske system (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s.109). Barn som vokser opp med vold i hjemmet, er i risiko for å streve med selvregulering grunnet prefrontal korteks er den delen av hjernen som svekkes under stress. Traumatiserte barn klarer dermed ikke å utrykke egne følelser og behov (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 109).

Som nevnt ovenfor fungerer amygdala som hjernens «alarmsentral». Amygdala husker tidligere farer slik at en kan beskytte seg for fremtidige farer. Alt som minner om det som en gang var truende vil føre til aktivering hos barnet. Det som er typisk for traumatiserte barn er at de overreagerer på triggere som tidligere kunne betyr fare, men som nødvendigvis ikke er en fare lenger (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 109). Barn som bor i voldsutsatte hjem er i konstant alarmberedskap for nye voldshendelser. Barn som har opplevd traumer reagerer «voldsomt» og sterkt på situasjoner som minner dem på det de har opplevd fordi det minner dem om farer. Traumer vil bli forklart nærmere i neste underkapittel.

2.4 Traume

Barn som opplever vold i hjemmet, vil kunne utvikle traumer. Ifølge Dyregrov (2010) blir uttrykket traume definert som en eller flere hendelser som utgjør alvorlig trussel mot eget eller andres liv. Hendelsen kan gi en følelse som er hjelpeløs, sårbar, overveldende eller ukontrollerbar, og det kan innebære en psykisk påkjenning for barnet eller ungdommen som utsettes for belastningen (Dyregrov, 2010, s. 13; Schultz & Langballe, 2016, s. 221). Det er flere forhold som avgjør hva som vil være traumatisk for et barn. Blant annet barnets utviklingsnivå, hvilken kontekst hendelsen skjer i og hvordan barnet opplever emosjonell og sosial støtte etter den truende opplevelsen (Dyregrov, 2010, s. 14; NOU 2017:12, s.38). Øverlien satte fokus på at traumatiske opplevelser nødvendigvis ikke trenger gjøre barnet traumatisert. Men risikoen blir større for at volden påvirker barnets utvikling hvis den varer over lang tid og er tilbakevendende, noe som ofte er tilfelle da volden skjer i barnets nære relasjoner (Øverlien, 2012, s.24).

Sjøvold & Furuholmen (2020) understreker at regulering er et sentralt begrep i forbindelse med traume. Reguleringsstøtte innebærer at omsorgsperson hjelper og støtter barnet med regulering av følelser, slik de etter hvert får kapasitet til å selv holde seg innenfor – eller komme tilbake – til et område der kroppens aktivering har det best mulig (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 42-43; Kvello, 2015, s.76). Kroppens aktivering kan forstås som når barnet ikke klarer å regulere aktiveringen som er pågående, dette kan være en høy indre aktivering der barnet er «skvetten», konsentrasjonsproblemer, svetting eller skjelving. Hvis barnet ikke får nok støtte etter hendelser som er skremmende og dramatiske, kombinert med fraværende reguleringsstøtte fra foreldre, kan det resultere i et utviklingstraume. Utviklingstraumer refererer til den doble belastningen som kommer når barnet i en tidlig alder, og over tid, utsettes for dramatiske opplevelser, kombinert med sviktende omsorg og fraværende reguleringsstøtte (van der Kolk, 2005; Braarud & Nordanger, 2011; Nordanger & Braarud, 2017 referert i Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 105). Når traumet finner sted i tidlige barndomsår sees det på som mest skadelig da hjernen er under stadig utvikling i denne perioden, i tillegg til at hendelsen skjer i nære relasjoner (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 105).

Det har blitt skrevet i flere studier at det i etterkant av traumeeksponering kan oppstå en mindre kognitiv svikt som videre gir nedsatt oppmerksomhet og konsentrasjon (Johnsen et al., 2013 i Schultz & Langballe, 2016, s. 222; Dyregrov, 2010, s. 216). Vi kan med andre ord si at barnet

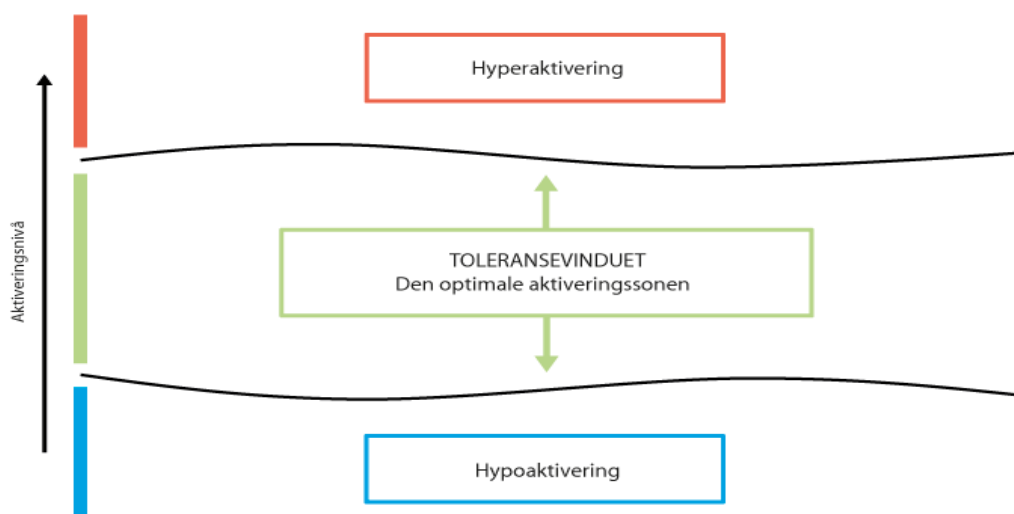
får en overbelastet hjerne som er opptatt av traumet og har ikke nok kapasitet til å gjøre daglige gjøremål.

2.4.1 Toleransevinduet

For å forstå mekanismer ved utviklingstraumer og regulering er «toleransevinduet» er nyttig verktøy å ta i bruk. Sjøvold & Furuholmen (2020) referer til Nordanger og Braarud (2014), som skriver i boken «*de minste barnas stemme*», at alle mennesker antas å ha et optimalt spenn av aktivering, der kroppen er til stede emosjonelt og kognitivt. Befinner man seg i selve toleransevinduet er man i en posisjon hvor man lærer best og tenker rasjonelt (Sjøvold & Furuholmen, s. 110). Barns toleransevindu er ofte smalere enn det er hos voksne, derfor er det omsorgspersoners ansvar å hjelpe barnet med å være innenfor sitt toleransevindu (Kvello, 2015, s. 303, Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 111). Slik jeg forstår dette vil barnet etter hvert utvikle et bredere toleransevindu gjennom samhandling og regulering med omsorgspersonene. Dette fører videre til at barnet sjeldnere vil havne utenfor sitt toleransevindu når de blir utsatt for traumer/og eller stress. På denne måten utvikler barn sine ferdigheter gjennom selvregulering, som videre vil lære barnet strategier for å holde seg innenfor toleransevinduet selv når spenningen øker.

I en omsorgssituasjon hvor foreldre ikke er til stede når barnet blir redd eller lei seg, må barnet finne egne måter å regulere følelsene sine på (Sjøvold & Furuholmen, s. 110-111). Over tid kan disse barna utvikle et sensitivt alarmsystem. Alarmsystemet aktiveres når man faller utenfor toleransevinduet. Som figur 1 illustrerer kan barn som har svekket reguleringskapasitet bli «fanget» i en hyper- eller hypoaktivering (NOU 2017:12, s. 39). Kommer barnet over toleransegrensen, og blir hyperaktivert, kan dette utspille seg med at barnet blir stresset, urolig, får problemer med oppmerksomheten eller overreagerer. Videre blir det skrevet om hyperreaksjoner som vil kunne kvalifisere til diagnoser som ADHD, angst eller atferdsproblemer (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 111; NOU 2017:12, s.39).

På den andre siden kan barnet bli hypoaktivert, og befinne seg under toleransegrensen. Det kan gi en følelse av tomhet, nummenhet eller handlingslammelse (Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 111). Det blir påpekt i «*svikt og svik*» at hypoaktiveringsreaksjoner kan kvalifisere for depresjon eller dissosiative lidelser. Lidelsene er hyppig forekommende blant barn og unge som er utsatt for belastende situasjoner i barndommen (NOU 2017:12, s. 39).

Figur 1, illustrerer «Toleransevinduet – modellen» (Nordanger & Braarud, 2014, tilpasset fra Ogden, Minton & Pain, 2006).

Daniel Siegel (2012) understreker at barn som utsettes for traumer tidlig i livet utvikler et smalere toleransevinduet enn øvrige barn. I tillegg til at toleransevinduet blir smalere viser ofte traumatiserte barn hyperreaksjoner ved en overdreven reaksjon, eller at de viser hyporeaksjoner med en «frys»-tilstand. Siegel (2012) mente at traumatiserte barn bruker lenger tid en ikke – traumatiserte barn, på å regulere seg tilbake til toleransevinduet (referert i Kvello, 2015, s 303-304).

2.5 Resiliens. Risikofaktorer og beskyttelsesfaktorer?

Resiliens handler om god fungering tross erfaringer med, eller opplevelsen av stor risiko (Borge, 2018. s.21). Det vil si at barn utsatt for samme type motgang, ofte vil reagere forskjellig. Andre ord som kan erstatte begrepet er motstandsdyktig eller robusthet. Resiliens handler om komplekse samspill mellom mennesker og risikofylte omgivelser. Resiliens blir på denne måten noe mer, fordi det involverer ett kontinuerlig samspill mellom individ og miljø. Det er flere forhold i miljøet som må til for at et barn under påkjenninger skal utvikle seg og friskne til

(Borge, 2018, s. 28 & Sjøvold & Furuholmen, 2020, s. 36). I boken «Resiliens» definerer Borge (2018) resiliens som:

«Resiliens er prosesser som gjør at utviklingen når et tilfredsstillende resultat, til tross for at barn har hatt erfaringer med situasjoner som innebærer en relativt stor risiko for å utvikle problemer eller avvik» (Borge, 2018, s.20).

Resiliens hviler på både individuelle og sosiale faktorer grunnet personer utvikler resiliens i ulik grad sammen med andre personer. Resiliens er ikke en ren personlighetsegenskap, fordi den ikke er til stede i alle situasjoner gjennom livsløpet (Borge, 2018, s. 18).

Beskyttelsesfaktorer bidrar til motstandsdyktighet. De reduserer virkningene av risiko, stress og belastninger i miljøet som kan skade barnet (Borge, 2018, s.40). Beskyttelses faktor er ikke en faktor som tilfører et gode, men en faktor som reduserer virkningene av alvorlig risiko eller stress, som vold i hjemmet (Borge, 2018, s. 71). Braarud (2012) nevner i likhet med Borge (2018) at faktorer som egenskaper ved et individ, miljø eller situasjoner som mot den totale summen av risiko reduserer sannsynligheten for mistilpasning. Det er mange faktorer og egenskaper ved barnet som bidrar til utvikling av motstandsdyktighet, selv om de usatt for risiko. Mange barn som klarer seg godt har ifølge Borge (2018) en annen betydningsfull person utenom omsorgsperson, som de kan støtte seg på. Sosial støtte blir en beskyttelsesfaktor som fremmer resiliens. Å ha en person som gir barnet positivt tilknytning og stimulering, kan bidra til affekten av å føle seg verdsatt (Borge, 2018, s. 163). Noe som kan kjennetegne barn som er resiliente er ikke alltid egenskapene barnet har, men relasjonene barnet har til andre (Bekkhuis, 2012). Også Killèn (2015) trekker frem at et felles trekk hos barn som tilsynelatende klarer seg bra tross omfattende svikt, har en tilknytning utenfor familien, altså en annen betydningsfull person.

Uansett for hva som kommer først og setter i gang en god utvikling for mennesker som har opplevd vold i nære relasjoner, er sammensetningen av et godt selvbilde og trygg selvtillit hos alle barn grunnleggende for en godt psykososial utvikling (Borge, 2018, s. 200).

3. Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for den metoden og framgangsmåten jeg skal bruke i arbeidet med å besvare problemstillingen min. Som det ble skrevet i kapittel 1 dreier problemstillingen min seg om hvordan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner.

«En metode er en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener formålet, hører med i arsenalet av metoder» (Aubert, 1985, s. 196 sitert i Dalland, 2017, s. 50). Dalland (2017) skriver at begrunnelsen for å velge én bestemt metode er at vi mener at akkurat den metoden egner seg best til å besvare problemstillingen vi har stilt, samt at metoden man velger er best eller mest hensiktsmessig (Dalland, 2017, s. 51). Samfunnsvitenskapelig metode forteller oss hvordan vi bør gå til verks for å fremskaffe informasjon om den sosiale virkeligheten, og hvordan informasjonen skal undersøkes (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2016, s. 25). En kvalitativ forskningsmetode tar sikte på å fange opp mening og opplevelser som ikke lar seg måle eller tallfeste, i motsetning til en kvantitativ metode som har den fordel at de gir data i form av målbare enheter (Dalland, 2017, s. 52).

3.1 Valg av undersøkelsesmetode

Oppgavens problemstilling handler om «*Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner*». Etersom problemstillingen min belyses av et praktisk spørsmål og funnene mine ikke kan måles i konkrete tall, har jeg valgt å bruke litteraturstudie som metode, også kalt en kvalitativ metode. Hovedgrunnen til å velge litteraturstudie er at du arbeider med et forskningsfelt hvor det allerede finnes omfattende forskning. I den litterære oppgaven skal man ifølge Dalland (2017) anvende eksisterende forskning, teori og fagkunnskap.

3.2 Pålitelighet og fleksibilitet

Ifølge Dalland (2017) er pålitelighet og fleksibilitet vurderinger som er viktige å tenke på i forskningsprosessen.

Pålitelighet er et kriterium for å vise til kvaliteten i forskningen, og handler om jeg kan stole på arbeidet som er presentert. For å gi leseren en mulighet til å vurdere påliteligheten i arbeidet

mitt må jeg gjøre rede for hvordan jeg har samlet inn data og vise til hvilke feilkilder som kan ha påvirket resultatet. Dalland (2017) påpeker at ved å fortelle hvorfor temaet er valgt, hva resultatene ønsker å bli brukt til, samt fortelle om forforståelsen, kan påliteligheten styrkes.

Det som er positivt med litteraturstudie er at den er svært fleksibel. Man kan starte med en problemstilling, og lett endre etter hvert som oppgaven formes, eller endre viss det på veien dukker opp nye perspektiver som man på forhånd ikke hadde tenkt på. På den andre siden kan det også dukke opp problemer underveis hvor det blir vanskelig å finne den røde tråden i og med det stadig dukker opp mer og mer ny informasjon.

En risikofaktor som kan komme frem er undersøkerens forforståelse «Vi kan prøve å møte et fenomen så forutsetningsløst som mulig, men vi kan ikke unngå at vi har tanker om det» (Dalland, 2017, s. 58). Jeg har i min oppgave vært kritisk til fagstoffet med å sette fokus på å bruke siste utgave av fag- og pensumbøker, så langt det har vært tilgjengelig, samt tatt i bruk et stort spekter av kilder. Selv om jeg har vært kritisk kan en likevel risikere og ubevisst velge litteratur som støtter opp mot mitt eget ståsted. Her må man også huske på at forfatterne bak fagbøkene som er valgt også sitter med en forståelse. Fagstoff, artikler og bøker er alt fra nyere tid og med ulike perspektiv, foruten Arne Blindheims artikkel, som er fra 2012. Med tanke på at jeg er den eneste undersøkeren i denne oppgaven har jeg bare min egen forståelse å forholde meg til. Dette vil meste sannsynlig føre til at jeg bevisst eller ubevisst fremmer noen nyanser eller glemmer andre for å styrke mitt personlige ståsted. Dette kan dermed føre til en mulig feilkilde med tanke på at jeg skriver alene og har ingen å diskutere datamaterialet med.

3.3 Fremkomst av litteratur

Det finnes svært mye forskning og studier om vold i nære relasjoner som kunne vært interessant for oppgaven. For å finne relevant litteratur søkte jeg på internett etter aktuelt materiale. Databasene «oria» og «fontene forskning» ble brukt for å finne frem til vitenskapelige artikler og fagbøker. De to artiklene som ble valgt til oppgaven er vitenskapelige artikler som er fagfelleverderte tidsskrift. De to andre tekstene som er anvendt i oppgaven er kapittel i boken «*Barn, vold og traumer, møter med unge i utsatte livssituasjoner*». Boken er skrevet av Carolina Øverlien, Mona – Iren Hauge og Jon – Håkon Schultz (red).

Carolina Øverlien er forsker II ved NKVTS og dosent ved Stockholm universitet, institusjon for sosialt arbeid. Hennes forskningsinteresser er barn og unge utsatt for vold og seksuelle overgrep, barns rettigheter og kvalitative metoder. Øverlien har skrevet flere bøker som handler om barn som opplever vold i nære relasjoner, blant annet, *vold i hjemmet, barns strategier* (2020) og *ungdom, vold og overgrep – skolen som forebygger* (2020) (Øverlien, C., Hauge, M-I. & Schultz, J-H, 2016, s. 300).

Mona – Iren Hauge har en mastergrad i psykologi fra NTNU og doktorgrad i psykologi. Hennes fagområder er barn og unges oppvekst og deltakelse på ulike arenaer. Første boken hun har skrevet er «barn, vold og traumer, møter med unge i utsatte livssituasjoner» (Øverlien et al., 2016, s. 299).

Håkon Schultz er bokens redaktør. Han er utdannet allmennlærer og har doktorgrad i spesialpedagogikk. Han er også ansatt ved NKVTS som seniorforsker, og jobber som professor II ved institutt for lærerutdanning ved Universitet i Tromsø. Han har blant annet skrevet bøker lærebøker som *ingen ut av rekka går* (2008). At boken har en redaktør, er en kvalitetskontroll (Øverlien et al., 2016, s. 300).

Når det ble gjennomført søk i «oria» brukte jeg kategorien «Norske Fagbibliotek» grunnet større tilgjengelighet av tekster. Søkordene som ble anvendt fra vold* traumer * barn og unge*. Treffene kom på totalt 258 referanser, hvorav 91 møtte inklusjonskriteriene. Av studiene som var med i treffene var det få aktuelle engelske artikler som jeg syntes var relevante for å besvare problemstillingen. I «fontene forskning» anvende jeg traume* i søkefeltet. Det kom det opp fire artikler, hvorav en artikkel var relevant. For å komme frem til valgte artikler og fagbok leste jeg overskrifter og sammendrag på referansene som kom opp. Etter en vurdering om dem var til relevans for min problemstilling endte jeg til slutt opp på to norske vitenskapelige artikler og to kapitler i en fagbok som var interessant for oppgaven. Artikkene og kapittel i bok vil jeg komme nærmere innpå i kapittel 4.

I tidsperioden januar 2021 til april 2021 ble søk etter artikler gjennomført. Det ble satt søkelys på at de vitenskapelige artikkelene ikke skulle være eldre enn fem år gammelt, da dette var et krav fra Universitet i Stavanger. Dette er og grunnet ønske om å bruke oppdaterte artikler som passer med utviklingen som skjer i barnevernet. Jeg gjorde likevel søk hvor det ikke har vært avgrensninger i forhold til kriterier som er nevnt ovenfor, hvor jeg fant en artikkel som var

relevant for å besvare problemstillingen min. For å kvalitetssikre artiklene ble de sjekket opp mot NSD sine publiseringskanaler hvor de to journalene ble godkjent som nivå 1.

3.4 Kildekritikk

Forfatter Dalland (2017) skriver at kildekritikk betyr å vurdere og å karakterisere den litteratur du har funnet, i tillegg må du kunne tydeliggjøre for hvilke kriterier du har benyttet under utvelgelsen (Dalland, 2017, 152). For at innholdet skal være nytt og oppdatert har jeg valgt å sette søkelys på de siste fem årene, fra år 2015-2021. Artiklene som er valgt er vitenskapelige artikler som er publisert i fagfelleverderte tidsskrift og begge kapitlene jeg har valgt er skrevet av forskere ved Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. NKVTS er et kunnskapssenter som har i formål å forebygge og redusere de helsemessige og sosiale konsekvensene som vold og traumer kan medføre. De som jobber på kunnskapssenteret er blant annet forskere og psykologer som har bred kompetanse i vold, overgrep og traumer (NKVTS). Jeg anser dette som pålitelig grunnet kvalitetssikring gjennom NSD sine publiseringskanaler. Det jeg har valgt ut av litteratur og artikler mener jeg er relevant når det gjelder å belyse problemstillingen, samt at det samsvarer med teorien i den teoretiske referanserammen. Under presentasjon av funn vil metode og datagrunnlaget gjort rede for slik at leseren selv kan vurdere kunnskapen som kommer frem.

I min oppgave har jeg valgt å bruke en artikkel fra 2012, som da blir eldre en 5 år gammel. Artikkelen er utgitt i Tidsskriftet Norges Barnevern og tar for seg hvilke typer oppvekst vilkår som gir hvilke konsekvenser, samt hvilke typer symptomer som fører med seg risiko for senere skjevutvikling. Gjennom mine søk i oria har jeg ikke funnet artikler nyere en 2016 som tar for seg dette temaet. Grunnet artikkelens relevans for å belyse min problemstilling har jeg valgt å ta den med i mitt utvalg. Siden artikkelens publisering kan det ha skjedd endringer i feltet som kan medføre at deler av artikkelens innhold vil være utdatert, og dette noe jeg er helt klar over. Dalland (2017) påpeker at det er ingen som har bedre forutsetninger enn deg selv til å vurdere hvor godt dataene som har blitt samlet inn beskriver forholdet man har studert. Det blir viktig å ha et realistisk syn på hvordan datamaterialet som du har samlet inn passer inn slik at det blir trukket riktige konklusjoner.

4. Resultater

I det følgende kapitlet presenteres de ulike studiene som vil bli brukt for å besvare problemstillingen. I korte trekk vil jeg beskrive hva artiklene og kapittel i bok handler om, deretter trekke frem hovedfunn som kan brukes videre i drøftingen.

4.1 Presentasjon av funn

Artikkel 1:

«Ettervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst» av Arne Blindheim. Publisert i Tidsskriftet Norges Barnevern 03/2012.

Metode: Arne Blindheim har i denne artikkelen valgt en kvalitativ forskningsmetode.

Datagrunnlag: Arne Blindheim (2012) har i sin artikkel anvendt data som foreligger i form av forskning, teori og fagkunnskap som andre har skrevet og som allerede er eksisterende datamateriale.

Sammendrag: I denne artikkelen blir det satt fokus på at det ikke lenge er et spørsmål om oppvekstsvilkår kan ha store konsekvenser for barn, men hvilke typer oppvekstsvilkår som gir hvilke konsekvenser. Formålet er å belyse sammenhengen mellom opplevelser i barndommen knyttet opp mot en rekke plager som emosjonelle svingninger, lammelser, irritabilitet og andre somatiske plager. I artikkelen viser det også til at menneskers utvikling ikke bare er et resultat av miljøet de lever i, men at barn fra fødsel av har ulike temperament og arveegenskaper. Temperamentet vil være med å forme samspillet mellom omsorgsperson og barn. Hvordan det går med barnet utviklingsmessig ser imidlertid ut til å avhenge mer av foreldrene enn av barnet. Så lenge omsorgsperson møter barnets behov er det ikke dermed sagt at det går dårlig med «vanskelige» barn. De siste årene har en fått kunnskap om hvordan tidlig og omfattende traumatisering virker inn på psykiske helse, samt hvordan denne form for erfaringer påvirker hjernen vår. Det vil si at hjernen endres på grunnlag av hva hvilke typer erfaringer vi gir den. Det kommer frem at en viktig oppgave å lære for et barn er evnen til å kunne utrykke, tolerere og regulere emosjonelle tilstander. Barn som har blitt traumatiserte av sine foreldre har ofte vansker med å utrykke grunnleggende affekter. Det kan for mange oppleves som at barnet er emosjonelt ustabil.

Artikkel 2:

Fra praksis til teori – tilbake til praksis av Berit Bergheim & Anbjørg Ohnstad. Publisert i Fontene forskning 2/2018.

Metode: Artikkelen tar utgangspunkt i en undersøkelse av deltakernes erfaring med å gjennomføre et kurs om traumebehandling. Bergheim og Ohnstad har brukt spørreskjemaundersøkelse som metode for å nå ut til mest mulig. De som fikk tilsendt spørreskjemaet var alle som hadde gjennomført kurset i 2013. Undersøkelsen hadde 12 spørsmål.

Datagrunnlag: Hensikten var å se om de på grunnlag av ny kunnskap om traumer økte sin forståelse og endret sin faglige tilnærming i møte med mennesker med store livsutfordringer. Kurset henvendte seg til yrkesgrupper som arbeider i stillinger hvor de møter mennesker som er avhengige av ulike hjelpetilbud. Deltakerne på kurset er enten studenter som har vært i praksis eller personer med lang yrkeserfaring. Berit Bergheim og Anbjørg Ohnstad startet kurset i 2009 og har holdt på hvert år frem til 2018. Denne undersøkelsen ble gjennomført i 2013. 75 personer av 150 svarte på spørreskjemaet som ble tilsendt

Sammendrag: Formålet med denne artikkelen var å presentere oppdatert forskning om traumereaksjoner og hvordan sosialarbeidere kan møte slike reaksjoner. Funn viser at ny forskning viser at gjentatte traumatiske påkjenninger kan utløse et behov for å trekke seg unna sosialt liv. Opplever man noe som man føler seg alene om og som er knyttet til skam, kan man kjenne seg annerledes enn andre barn og unge. Dette kan videre utvikle en atferd som ikke er lett for andre å forholde seg til. Det kan være utagerende atferd, unngåelse atferd, selvskading eller rusproblematikk. Videre viser forskning til at traumatiske hendelser i barndom hindrer utviklingen av hjernens evne til å regulere affekt. Dette kalles utviklingstraumer og kan medføre komplekse traumer i voksen alder. Det kommer frem at personer som har vært offer for vold i nære relasjoner tenker at «ingen vet hvem jeg er», samt at forstyrret tilknytningsmønster skaper stressreaksjon som fører til skjev utvikling. Opplever barn destruktive samspill får det betydning for utviklingen av følelser og selvregulering. Barn som har hatt vansker med å regulere følelser kan bli oppfattet som utagerende og ender ofte opp i konflikt med vanlige normer.

Artikkel 3:

“Barn og traumer: et utviklingspsykologisk perspektiv» av Tonje Holt & Gjertrud Sofie Hafstad. Kapittel 18 i boken «*Barn, vold og traumer, møte med unge i utsatte livssituasjoner*». Universitetsforlaget.

Metode: Holt og Hafstad (2016) har hentet sitt datagrunnlag gjennom litteraturgjennomgang.

Datagrunnlag: De har i sitt kapittel om barn og traumer anvendt eksisterende forskning, teori og fagkunnskap, samt referert til andre kapittel i boken «*Barn, vold og traumer, møte med unge i utsatte livssituasjoner*».

Sammendrag: Holt & Hafstad har som hovedfokus å vise til vansker barnet kan få etter opplevede traumatiske hendelser. Det blir fokus på å vise hvordan barnets viktigste utviklingsoppgaver kan påvirkes av manglende regulering av følelser, oppmerksomhet, atferd og kroppslige tilstander. I kapitlet blir det presentert at barn er spesielt sårbare for ytre påkjenninger og belastninger på grunn av de blir rammet underveis i et utviklingsforløp der alt er i modning og utvikling. Psykiateren John Bowlby og Mary Ainsworth blir nevnt frem som utviklere av tilknytningsteorien. De beskriver tilknytning som en vedvarende relasjon mellom to eller flere mennesker. I de hjem hvor det skjer vold innad i familien vil det være vanskelig å skape en god tilknytning, ikke bare til omsorgspersoner, men også andre personen som barnet har i livet. At det er barnets omsorgspersoner som påfører traumatiske erfaringer, vil ofte føre til at barnet mister tillit til at foreldrene og miljøet rundt kan gi dem beskyttelse. Samt at barnet mangler forutsetningene for å kunne utvikle seg normalt. Et annet funn som blir trekket frem, er hjernen som formes og utvikles gjennom stimulering.

Artikkel 4:

«Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner» av Grete Dyb & Synne Øien Stensland. Kapittel 3 i boken «*Barn, vold og traumer, møte med unge i utsatte livssituasjoner*». Universitetsforlaget.

Metode: Dyb og Stensland (2016) har i dette kapitlet valgt kvalitativ metode.

Datagrunnlaget: Dyb og Stensland (2016) har i sitt kapittel anvendt forskning, teori og fagkunnskap som andre har skrevet og som allerede er eksisterende.

Sammendrag: Dette kapitlet tar for seg hvilke helseplager som medføres når barn har opplevd at en bit, eller store deler, av deres verden har vært truende eller uforutsigbar. utfordringer som unngåelse, manglende tillit til personer og atferdsvansker er problemer som kan komme i etterkant av en volds episode. Mange av de barna som blir utsatt for fysisk vold kan streve med håp om endring, av denne grunn kan det tenkes at barnet selv ikke tar initiativ til hjelp. Det blir også presentert kunnskap om potensielt traumatiske hendelser der utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner kan forekomme etter gjentatte hendelser av fysiske overgrep. Videre skriver Dyb og Stensland (2016) at barn er helt avhengige av omsorgsgivere som imøtekommer barns fysiske behov, tilhørighet, respekt og utfoldelse over tid. Skjer det fysisk vold mellom hjemmets fire vegger er det ekstremt skadelig for barn og unges helse og utvikling. Det blir skrevet at god omsorg fremmer barns følelse av å være en som er verdt å verne om å elske. Å bli verdsatt, vite at man hører til felleskapet, bli sett og hørt er av stor betydning for å mestre og tilpasse seg. God omsorg fremmer resiliens eller motstandsdyktighet overfor belastninger som barnet blir utsatt for.

5. Drøfting av problemstilling

I denne delen av oppgaven vil problemstillingen «*Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner*» drøftes ved å anvende vedrørende tema som er brukt i den teoretiske referanserammen i kapittel 2 og resultater fra kapittel 4. Drøfting består ifølge Dalland (2017) av å diskutere og ta for seg ulike sider ved det man har studert. Jeg skal drøfte problemstillingen ved å anvende tre tema 1) Hvordan kan negativ stress påvirke og forme barnets utvikling? 2) Hvilke konsekvenser kan vold i barndommen ha for sosiale relasjoner? Avslutningsvis i dette kapitlet vil jeg trekke frem det siste spørsmålet som dreier seg om 3) Hvorfor det går bra med noen av de barna som opplever vold i hjemmet. De tre temaene som er presentert ovenfor er valgt på bakgrunn av innholdet i de fire artiklene jeg har valgt ut. Negativ stress, trekke seg unna sosialt liv og motstandskraft blant barn som er utsatt for vold, er temaer så går igjen og som jeg ser nødvending å drøfte problemstillingen opp mot.

Temaet som handler om «*hvorfor det går bra med noen av de barna som opplever vold i hjemmet*» er noe jeg var på jakt etter allerede fra starten av. Jeg visste på forhånd at selv om man har dårlige forutsetninger som barn finnes det beskyttende faktorer som øker sannsynligheten for et positivt utviklingsmessig utfall. Dette ser jeg som et viktig tema og få med i drøftingsdelen.

5.1 Hvordan kan negativ stress påvirke og forme barnets utvikling?

I artikkelen til Blindheim (2012) blir det belyst av det ikke lenger er et spørsmål om vold i hjemmet kan ha store konsekvenser for barn, men snarere hvilke typer skremmende hendelser som gir konsekvenser. Det er ifølge Dyb og Stensland (2016) foreldre eller omsorgspersoner som skal skape trygget, og det er deres ansvar å sørge for de møter barnets behov. Jeg tenker at disse konsekvensene kan utspille seg på ulike stadier, både sosialt, psykisk og fysisk. Dette bekreftes av Dyb og Stensland (2016, s. 58) som skriver at mange barn som går gjennom krevende livshendelser kan ha vansker med å mestre ulike situasjoner som dukker opp i hverdagen på bakgrunn av økt stress nivå hjemme.

Et eksempel på dette kan være: En gutt vokser opp i et hjem preget av vold, trusler og et høyt stressnivå der både positiv og negativ atferd ikke blir møtt med støtte eller veiledning, men med fysisk vold og annet ubehag. Gutten går i en konstant alarmberedskap med frykt for å utløse

potensiell fare, både mot seg selv, sine søsken eller eventuelt den andre forelderen. Vedvarer denne alarmberedskapen kan det skade amygdala, som er følelseshjernen, og medføre at gutten enten blir oversensitiv for eventuell fare eller at han i verste fall aldri kommer seg ut av beredskapen (Blindheim, 2012, s. 176). Den evigvarende trusselen om potensiell fare kan dermed være en sannhet for gutten og kan medføre en generell angst for andre mennesker. Denne beredskapen og skepsisen til andre mennesker kan i senere tid skape vanskeligheter på skolen, både i samspill med andre elever og med konsentrasjon i skolearbeid. Klarer ikke gutten fra tidlig skolealder hverken følge med sosialt eller faglig kan det bli vanskelig å komme seg ovenpå, noe som kan medføre en mangel på både sosiale og faglige ferdigheter, noe som vil være grunnmuren. Dette kan ha konsekvenser for hvordan hans liv også utspiller seg i senere tid i både arbeidsliv, relasjoner til andre mennesker og hvordan han eventuelt vil opptre i egen forelderrolle. Jeg tenker at volden som blir opplevd kan få ringvirkninger til andre arenaer og langt frem i tid.

Blindheim (2012) skriver i sin artikkel at barn som er traumatiserte av sine foreldre utvikler et negativt og usikkert bilde av seg selv. På lik linje med Blindheim (2012) trekker også Holt og Hafstad (2016) frem at opplevd traumer i barndommen kan komplisere utviklingen av selvbylde. Videre hevder Blindheim (2012) at barn som opplever vold blir svært observant på alt som kan være tegn til aggresjon eller misbrukene atferd. Barnet tar gjerne i bruk tvangsatferd for å ikke utløse sinne hos omsorgsperson, men skaper heller en illusjon av kontroll over en uforutsigbar virkelighet (Blindheim, 2012, s. 188). Jeg tenker at barnet kan utvikle et negativt bilde av seg selv på bakgrunn av manglende positiv bekreftelse, eller at de har lært at en er mindre viktig enn andre personer. Dette kan være fordi barnet aldri har fått uttrykt sine følelser eller meninger, som videre kan føre til at barnet ikke klarer å utvikle en helhetlig stabil identitet. At barnet ikke klarer å utvikle en identitet tenker jeg kan være fordi barnet lever i en frykt for å trigge en reaksjon i andre mennesker, som kan være knyttet til traume i barndommen. De kan bli redd for å utfolde seg, si meninger, samtidig som de kan være redd for å si noe galt som gjør at mamma eller pappa blir sinte. Jeg tenker at barnet går rundt redde og engstelig, og gjør hva som helst for å skape trygghet og forutsigbarhet rundt seg, og sine søsken. For meg virker det som at hvordan vi oppfatter oss selv er påvirket av hvordan andre responderer, og negativ respons fra omsorgspersoner kan påvirke selvbylde negativt. Også Bergheim og Ohnstad (2018) forteller at barn som er offer for vold i nære relasjoner ofte tenker at «ingen vet hvem jeg er». Dette kan minske følelsen av trygghet og at barnet kan bli usikker på seg selv (Bergheim og Ohnstad, 2018, s. 2).

5.2 Hvilke konsekvenser kan vold i barndommen ha for sosiale relasjoner?

I Bergheim og Ohnstad`s studie (2018) viser forskning at vedvarende og gjentatte traumatiske påkjenninger kan føre til at barnet får et behov til å trekke seg unna sosialt liv. Har et barn erfart noe en føler seg alene om kan en ifølge Bergheim og Ohnstad (2018) kjenne seg annerledes og oppleve en følelse av total ensomhet. Videre forteller Dyb og Stensland (2016) at barn er helt avhengige av at omsorgspersoner imøtekommer barns fysiske behov, tilhørighet og utfoldelse over tid. Utsettes barnet for vold, vil ikke det følelsesmessige relasjonen føles trygg, som videre kan medføre vansker med å knytte bånd til andre (Kvello, 2015, s. 86). Jeg tenker at et sosialt liv kan fremme utviklingen med å få livskvalitet, føle en tilhørighet til noen, opplevelse av omsorg og bli verdsatt. Det vil være disse fordelene barn med redusert sosial kontakt går glipp av. De barna som blir utsatt for traume gjentatte ganger har mest sannsynlig en dårlig tilknytning til sine omsorgspersoner, noe som kan føre til at barnet søker etter en tilhørighet til andre individer og grupper som man føler man passer sammen med. Ulempen er at de kan havne i kriminelle miljø, men feil miljø kan også dekke de grunnleggende behov som tilhørighet og opplevelse av omsorg. Problemet er at de likevel vil dra utviklingen mot en negativ retning, selv om de får mestring og tilhørighet. De kan tidlig havne i feil utviklingsspor, som dreier seg lenger og lenger bort fra andre jevnaldrende. Havner barnet i et kriminelt miljø tenker jeg at barnet havner i en negativ spiral der skole blir nedprioritert, eller i verstefall dropper ut av skolen. Hvis man ser på konsekvenser i et livsløpsperspektiv, kan det være vanskeligheter med å få en jobb, som videre kan føre til fattigdom. Dette er noe Thoresen og Myhre (2016) bekrefter med at opplevd vold i barneår kan bli knyttet til en rekke forhold som er negative på et senere tidspunkt i livet. Dette kan være lav utdanning som igjen fører til ugunstige betingelser ((Thoresen & Myhre, 2016, s. 160).

Videre referer Blindheim (2012) til flere studier i sin artikkel at traumatiserte barn kan ha ulike symptomer som høy indre uro og konsentrasjonsvansker. Jeg tenker at dette er på grunn av mye å tenke på, gjenopplevelser av traumatiske hendelser eller at barnet er engstelig. Et viktig fokusområde her er at disse symptomene også er sentrale i en ADHD – diagnose. Et spørsmål en kan tenke seg her, er om traumatiserte barn blir feildiagnostert på bakgrunn av manglende reguleringsstøtte fra sine omsorgspersoner. På lik linje med Blindheim (2012) viser også Bergheim og Ohnstad (2018) til en høy andel av barn og unge som får diagnosen ADHD. Først

og fremst kan det være til hjelp å reflektere over andre mulige årsaker til et barns uhensiktsmessige atferd, samt gjøre en grundigere undersøkelse før det settet en eventuell diagnose. På en annen side kan det være vanskelig for et hjelpeapparat å oppdage underliggende vold, da mange barn er truet til å ikke fortelle hva som skjer innenfor husets fire vegger. Også Dyb og Stensland (2016) viser til atferdsvansker og manglende tillit hos barn som opplever å bli utsatt for noe skremmende eller ukontrollerbart. Sjøvold og Furuholmen (2020) hever at det er omsorgsperson sitt ansvar å støtte og hjelpe barnet med regulering av følelser, slik at barnet på et senere tidspunkt klarer å holde seg selv innenfor et område hvor kroppens aktivering har det best mulig. Blindheim (2012) mener at barn som er traumatiserte av de som i utgangspunktet skulle gi dem omsorg og kjærlighet, ofte har store vansker med å kunne kjenne igjen, utrykke og regulere emosjonelle tilstander.

For å belyse dette temaet vil jeg komme med et eksempel om hvordan dette kan utspille seg i praksis. Ei jente vokser opp med en pappa som gjentatte ganger slår og skremmer henne. Siden det er omsorgsperson som gjør jenta redd har hun ikke noen som kan trøste henne etter pappa har gjort henne vondt. På skolen plager hun medelever fordi hun er utrygg. Hun havner ofte i situasjoner hvor det blir utagering og andre elever blir redde. Det viser seg at hun ikke stoler på andre folk, samt at hun er lei seg for det som skjer hjemme.

Ser man overnevnte eksempel i lys av «toleransevinduet» er barnet over sitt toleransevindu, altså hyperaktivert. For det første kan fraværende reguleringsstøtte føre til at barnet ikke klarer å holde seg innenfor – eller komme tilbake - til et område hvor kroppens aktivering har det best mulig. For eksempel at barnet er sint, men får ikke hjelp/trøst til å regulere følelsene en sitte inne med. For det andre kan barnet lett havne i uhensiktsmessige situasjoner der folk rundt kan forbinde det med problematferd som er utenfor normen om hvordan man skal oppføre seg. Dette kan videre føre til at barnet kan få vansker i samspill med jevnaldrende og voksne. Totalt sett kan det være en stor risikofaktor fordi barnet kan få konfliktfylte relasjoner med andre barn, som i verste fall kan føre til at jevnaldrende ikke ønsker å være venn med barnet. På bakgrunn av at barnet ikke har fått hjelp til regulering av følelser, eller til å utvide toleransevinduet sitt kan det resultere i en atferd som andre jevnaldrende syns det er utfordrende å forholde seg til. Jeg tror at dette kan være negativt for barnets utvikling på grunn av barnet ikke får trening i sosiale samspill med andre. Barnet går glipp av å erfare hvordan man forholder seg til andre mennesker, hvordan en skal snakke med andre personer, samt det å ta hensyn til andre

menneskers følelser. Totalt sett tror jeg dette vil være avgjørende for hvordan en takler utfordringer senere i livet.

På den andre siden er det ikke alle barn som får vansker med å knytte bånd til andre på bakgrunn av reguleringsvansker. Her synes jeg resiliens er en interessant teori sett opp mot tilknytningsteorien i forhold til at barn faktisk kan klare seg til tross for en ambivalent tilknytning til sine foreldre. Det er fordi det er flere sammensatte faktorer som påvirker barns utvikling utover tilknytning til sine omsorgspersoner. Holt og Hafstad (2016) skriver i sitt kapittel at en sunn tilknytning er et pålitelig bånd der foreldrene møter barnets behov og beskytter dem mot farer. Det er også større sannsynlighet for at barnet stoler, og klarer å knytte seg til andre mennesker hvis barnet har hatt en trygg base i tidlige leveår. Jeg tenker at mange av de barna som er utsatt for vold får vanskeligheter med å skape tilknytning, til både omsorgspersoner og andre mennesker. Dobbeltheten som foreligger i at den som skal beskytte barnet også skader barnet, kan føre til at barnet mister tillit til både foreldre og miljø rundt (Holt og Hafstad, 2016). Trekker jeg frem resiliens begrepet kan det tenkes at ikke alle barn får konfliktfylte relasjoner med jevnaldrende. Jeg tenker at egenskaper til en person har mye og si om andre mennesker ønsker å være venn med en. Har barnet som i utgangspunktet har en ambivalent tilknytning til sine foreldre, egenskaper som utseende, idrettsprestasjoner og evnen til å tiltrekke seg venner på grunn av utstråling, tror jeg at utviklingen for sosial kompetanse vil gå i en positiv retning.

5.3 Hvorfor går det bra med noen av barna?

Både nyere og eldre forskning viser betydningen av individuelle og sosiale faktorer som viktige ressurser for at et barn skal utvikle seg på tross av skremmende hendelser i barndommen. Mange barn opplever risikofaktorer, som å bli utsatt for vold av de som skal gi beskyttelse. Altså, en risikofaktor blir forhold som kan være assosiert med noe som fører til et negativt utfall. Eksempelvis kan barn som opplever vold og traumer utvikle problematferd. Likevel fremmer Dyb og Stensland (2016) i sitt kapittel at barns omgivelser og omsorgssystem kan bidra til at barnet utvikler motstandskraft. Alt i alt kan man si at det er risikofaktorer vs. beskyttelsesfaktorer. Jo flere beskyttelsesfaktorer jo mer dempes risikofaktorene. Resiliens er en interessant teori sett opp mot tilknytningsteorien i forhold til at barn faktisk kan klare seg

tross en ambivalent tilknytning. Det utfordrer på en måte tilknytningsteorier på grunn av flere sammensatte faktorer som påvirker barns utvikling utover tilknytning til sine omsorgspersoner.

Killèn (2015) nevner at et fellestrekk hos barn som klarer seg tross alt, har en annen betydningsfull person som er utenfor familien. Det vil si at barn har en egen evne til å få en tilknytning til en betydningsfull annen i miljøet rundt, som kan dekke behov egne foreldre ikke klarer å tilfredsstille. På lik linje med Killèn (2015) hevder også Borge (2018) at en betydningsfull person som barnet kan støtte seg på, vil være en faktor som fremmer resiliens hos barnet. Denne personen kan være en nabo, lærer, trener, miljøterapeut, foreldre til en venn, tante eller andre familiemedlemmer. I kapitlet til Dyb og Stensland (2016) blir det løftet frem at mange barn som er utsatt for traumatiske hendelser ofte strever med kroppslige reaksjoner som atferdsendringer. Det kroppslige reaksjonene som vedvarer over tid, kan påvirke barns helse og utvikling. Forløpet etter den traumatiske hendelsen vil være påvirket av barnets mestring av situasjonen. En beskyttelses faktor her vil være hvordan miljøet rundt støtter barnet i den vonde opplevelsen som har skjedd. Altså hvis ikke foreldrene klare å leve opp i sin rolle som foreldre, da det er disse som utfører belastningen, kan man ikke utelukke andre forbilder i barnets liv som en viktig ressurs. Disse viktige nøkkelpersonene kan være «redningen», som gjør at barnet videre får en følelse av å være verdsatt. Noe som kan kjennetegne barn som er resiliente, er ikke alltid egenskapene barnet har, men relasjonene barnet har til andre (Bekkehus, 2012). Med andre ord kan man si at ikke alle barn som opplever vold i nære relasjoner blir skadelidende av det, fordi andre voksne kan hjelpe barnet med utvikling som leder i positiv retning.

En interessant forskning som Holt og Hafstad (2016) vektlegger er familiens betydning og støttespillere etter et barn har opplevd noe som kan være overveldende eller ukontrollerbart. Der det skjer vold innad i familien er det ofte også barnets foreldre som påfører barnet noe som mulig kan være traumatiserende. Dette kan dermed føre til at barnet får betydelig dårligere forutsetninger til å håndtere utfordrende situasjoner, som igjen kan resultere i negativ utvikling. På en annen side kan barnet ha en forelder som utøver vold, mens den andre parten gir barnet god omsorg, beskyttelse og ser barnets behov. Da kan likevel barnet utvikle resiliens på bakgrunn av den ene foreldrenes evne til å være den trygge havn som er tilgjengelig da barnet har behov for støtte etter en skremmende opplevelse.

Dyb og Stensland (2016) poengterer viktigheten av god omsorg. Vi vet at god omsorg eksempelvis fremmer følelsen av å være en person som det er verdt å elske og verne om. Erfaringer av å bli verdsatt, høre til, bli sett og er av stor betydning for at et barn skal få motivasjon, som videre kan påvirke evnen til mestring og tilpasning. Når familien svikter tenker jeg at det er viktig at barnet har et nettverk som kan forme deres sinn og forventinger, og som kan gi en trygghet som de ikke får hjemme. Eksempelvis kan en arena som fotballtrening, få barnet bort fra husets fire vegger, og bort fra boblen de lever i. Dette kan gi mulighet for utvikling av sosial kompetanse da jevnaldrende også er på samme arena. Barnet kan også få en trygg voksen som gir positive tilbakemeldinger på trening, som videre kan gi barnet et bedre selvbilde. Borge (2018) skriver at selvbilde er grunnleggende for en god psykososial utvikling. Utvikling av sosial kompetanse er viktig for at vennskap skal dannes og opprettholdes (Holt og Hafstad, 2016, s. 287). Når barnet har venner på fotballtrening tenker jeg at de får mulighet til å oppleve tilhørighet og glede. På den andre siden, kan barnet treffe et annet barn som har samme aggressive atferd som en selv, som igjen kan føre til at vennskap utgjør en risiko for antisosial atferd. Totalt sett er egenskaper som selvbilde og mestring, samt vennskap, viktige forutsetninger for at barnet kan overleve volden og stresset man blir utsatt for i hjemmet.

6. Oppsummering

I denne oppgaven har jeg undersøkt problemstillingen «*Hvordan kan barns utvikling påvirkes som følge av vold i nære relasjoner*». Målet var å få økt kunnskap om barns reaksjoner som følge av vold i hjemmet, samt vite hvilke tegn og signaler man skal være oppmerksom på når man jobber tett med barn.

I oppgavens drøftingskapittel drøftet jeg de teoretiske perspektivene opp mot de 4 utvalgte artiklene i kapittel 4, og fant ulike aspekter som kan bidra til alvorlige konsekvenser for utviklingen til barnet. Barn som vokser opp under forhold som er traumatiserende i barndommen viser tydelige tegn, både sosialt, fysiologisk og psykologisk. Det er enighet at barn som strever med følelser og atferd, kan vise til et symptom-bilde på underliggende vold.

Gjennom oppgavens drøfting har vi sett på at hjernen kan bli skadet av at barnet lever i konstant frykt. Den menneskelige hjernen formes etter hva den stimuleres for. Følelseshjernen, amygdala, kan bli i en evigvarende alarmberedskap som kan medføre generell angst for mennesker, samt mistillit til andre mennesker. En ser at opplevd traume kan komplisere utviklingen av selvbilde, da barnet ikke har fått mulighet til å utfolde seg i en tilstrekkelig grad. Videre viser oppgaven betydningen av tilknytning, og at ambivalent tilknytning til sine omsorgspersoner kan medføre søken etter tilhørighet. Barnet kan utvikle seg i en negativ retning og kan havne i kriminelle miljø som kan føre til tap av skole og arbeidsliv.

Barn som opplever noe skremmende trenger en «trygg havn». Uteblir trøst og omsorg fra omsorgspersoner kan barnets reguleringsstøtte bli mangelfull. En konsekvens av dette vil være at barnet raskt kan havne over, eller under, sitt toleransevindue. Barnets samspill med andre, både med jevnaldrende og voksne, kan bli konfliktfylte og vanskelige. Barnet får derav ikke utviklet seg i sosiale samspill med andre. I denne delen av oppgaven viser en høy indre uro og konsentrasjonsvansker samme symptom som ADHD.

Videre i oppgaven har jeg trukket frem ulike aspekter om hvorfor det går bra med noen av barna. Selv om man blir utsatt for vold i barndommen, er det likevel viktig å understreke at ikke alle barn som lever i risikosituasjoner får en negativ utvikling, tvert imot. Resiliens begrepet er en interessant teori da det er ulike faktorer som reduserer virkningene av alvorlig risiko eller stress, som vold i hjemmet. Betydningsfulle personer i livet til barnet, nettverk og venner er

sammen faktorer som kan føre at barnet utvikler seg i en positiv retning. Det kan videre bidra til at barnet lykkes på skolen, arbeidsliv og i familieliv.

I lys av kunnskap om skadeomfanget som kommer etter vonde opplevelser i barndommen viser en større sammenheng at den voldsutsatte kan bære med seg reaksjoner i et livsløpsperspektiv. Basert på drøftingen antyder forskning at vold i nære relasjoner kan ha negative konsekvenser for utviklingen til barnet. Man kan altså kalle vold i nære relasjoner for et samfunnsproblem.

Oppgaven kan være viktig for andre studenter, barnevernspedagoger og miljøterapeuter som ønsker å øke sin forståelse på hvorfor barn reagerer slik de gjør.

Interessant til videre forskning ville vært å undersøke ulike psykiske lidelser som kan ramme voldsutsatte barn, samt hvilke utfordringer psykiske lidelser kan føre med seg i et livsløpsperspektiv. Ettersom altfor mange barn er utsatt for vold i hjemmet hadde det og vært givende å få kunnskap om hvordan sosialarbeidere best mulig kan hjelpe barn utsatt for vold.

7. Litteraturliste

*= selvvalgt pensum

Augusti, E, -M. (2017). *Barn i Norge 2017 - konflikt: Stress tidlig i livet og hjernes utvikling* (Årsrapport om barn og unges psykiske helse).

https://www.vfb.no/app/uploads/2019/12/WEB_VfB_BiNrapporten2017.pdf ***95 sider**

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. (2020, 19. oktober). *Barnets utvikling 0-5 år*.

https://bufdir.no/Foreldrehverdag/Barnets_utvikling_0_5_ar/

Barnevernloven. (1992). *Lov om barnevernstjenester* (LOV-1992-07-100). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Bekkehus, M. (2012). *Resiliens - hvorfor klarer noen barn seg på tross av risiko?*.

<http://www.forebygging.no/Artikler/2014-2012/Resiliens---hvorfor-klarere-noen-barn-seg-pa-tross-av-risiko/> ***7 sider**

Bergheim, B. & Ohnstad, A. (2018). Fra praksis til teori – tilbake til praksis. *Fontene forskning*, 11(2), 31-43. <https://fonteneforskning.no/forskningsartikler/fra-praksis-til-teori--tilbake-til-praksis-6.19.635637.9d9fe4548a>

Blindheim, A. (2012). Eftervirkninger av traumatiserende hendelser i barndom og oppvekst. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 89(5), 169-190. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2012/03/ettervirkninger_av_traumatiserende_hendelser_i_barndom_og_o

Borge, A. I. (2018). *Resiliens – risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk. ***128 sider**

Braarud, H. C. (2012). Kunnskap om små barns utvikling med tanke på kompenserende tiltak iverksatt av barnevernet. *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 3(89), 152-167. https://www-idunn-no.ezproxy.uis.no/tnb/2012/03/kunnskap_om_sm_barns_utvikling_med_tanke_p_kompenser_ende ***15 sider**

Dalland, O. (2017). *Metode og oppgaveskriving* (6.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. ***94 sider**

Dyb, G. & Stensland, S. Ø. (2016). Helseplager som følge av traumatiske hendelser og utvikling av posttraumatiske stressreaksjoner. I Øverlien, C., Hauge, M.-I. & Schulz, J.-H. (Red.), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s.45-62). Oslo: Universitetsforlaget.

Dyregrov, A. (2010). *Barn og traumer: en håndbok for foreldre og hjelpere* (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS. ***65 sider**

FNs Barnekonvensjon. (1989). *Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett* (LOV 1999-05-21-30) Vedlegg 8. Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30>

Guldbrandsen, L. M. (2006). *Oppvekst og psykologisk utvikling – innføring i psykologiske perspektiver*. Oslo: Universitetsforlaget AS. ***39 sider**

Holt, T. & Hafstad, G. S. (2016). Barn og traumer: et utviklingspsykologisk perspektiv. I Øverlien, C., Hauge, M-I. & Schultz, J-H (Red.), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 281-295). Oslo: Universitetsforlag.

Haavind, H. & Øvreeide, H. (2016). *Barn og unge i psykoterapi* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk. ***63 sider**

Isdal, P. (2017). *Smittet av vold: Om sekundærtraumatisering, compassion fatigue og utbrenthet i hjelpeyrkene*. Bergen: Fagbokforlaget

Johannesen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag AS. ***19 sider***

Killèn, K. (2015). *Sveket 1: risiko og omsorgssvikt – et helseproblem og tverrfaglig ansvar* (5.utg.). Oslo: Kommuneforlaget AS. *** 44 sider**

Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko – skadelige omsorgssituasjoner* (2.utg.). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. ***120 sider**

Mossige, S. & Stefansen, K. (2016). *Vold og overgrep mot barn og unge: Omfang og utviklingstrekk 2007-2015*. (NOVA rapport 5/16). Velferdsforskningsinstituttet NOVA. <https://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2016/07/Vold-og-overgrep-mot-barn-og-ung-NOVA-Rapport-5-16-web.pdf>

Myhre, M. Thoresen, S. & Hjemdal, O. -K. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten: En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringene* (Rapport nr 1/2015).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/vold_voldtekt_i_oppveksten.pdf

Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (2018, 31. mai). *Hva er vold mot barn?*. <https://voldsveileder.nkvts.no/blog/innhold/hva-er-vold-mot-barn/#content>

Nordanger, D. Ø. & Braarud, H. C. (2017). *Utviklingstraumer: Regulering som nøkkelbegrep i en ny traumepsykologi*. Bergen: Fagbokforlaget

NOU 2017:12. (2017). *Svikt og Svik – Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Oslo: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon, Informasjonsforvaltning.

https://www.regjeringen.no/contentassets/a44ef6e251cd443396588483e97402ab/no/pdfs/nou_201720170012000dddpdfs.pdf ***40 sider**

Sanner, M. (Red.). (2020). *Klokket om vold og overgrep – kunnskap direkte fra 500 barn med erfaring fra vold og overgrep*. Universitetsforlaget.

Schultz, J. -H. & Langballe, Å. (2016). Lærings samtalen - lærer som ressurs for traumatiserte elever. I Øverlien, C. Hauge, M-I. & Schultz, J-H (Red), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 281-295). Oslo: Universitetsforlag. ***14 sider**

Sjøvold, M. S. & Furuholmen, K. (2020). *De minste barnas stemmer: Sped- og småbarn utsatt for vold og omsorgssvikt* (2.utg.). Universitetsforlaget. ***65 sider**

Skjørten, K. Hauge, M, -I. Langballe, Å. Schultz, J, -H. & Øverlien, C. (2016). Å se det utsatte barnet. I Øverlien, C. Hauge, M-I. & Schultz, J-H (Red), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 93-107). Oslo: Universitetsforlag. ***14 sider**

Skjørten, K. & Bakketeig, E. & Bjørnholt, M. & Mossige, S. (2019). Vold i nære relasjoner – et felt i bevegelse. *Norges sosiologiske tidsskrift*, 13-29.

https://www.idunn.no/vold_i_naere_relasjoner/kapittel1_vold_i_naere_relasjoner_et_felt_i_bevgelse ***17 sider**

Stensland, S. Ø. (2015). *Vold og voldtekt i oppveksten En nasjonal intervjuundersøkelse av 16- og 17-åringer: Barn og ungdom utsatt for vold og overgrep*. (Rapport nr. 1/2015).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/08/vold_voldtekt_i_oppveksten.pdf ***11 sider**

Straffeloven. (2005). *Lov om straff* (LOV-2005-05-20-28). Lovdata.

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28>

Thoresen, S. & Myhre, M, -C. (2016). Tiden leger ikke alle sår. Vold og traumer i et livsperspektiv. I Øverlien, C. Hauge, M-I. & Schultz, J-H (Red), *Barn, vold og traumer: Møter med unge i utsatte livssituasjoner* (s. 150-166). Oslo: Universitetsforlag. ***17 sider**

Thoresen, S. & Myhre, M. & Rueness, J. & Strøm, I. F. (2019). *Vold i oppveksten: Varige spor? En longitudinell undersøkelse av reviktimisering, helse, rus og sosiale relasjoner hos unge utsatt for vold i barndommen: Helse*. (Rapport nr.1/2019).

https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/03/NKVTS_Rapport_1_19_web.pdf ***22 sider**

WHO, (2002). *World report of violence and health: Summary*. Geneva: World Health Organization.

https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/summary_en.pdf

Øverlien, C. (2012). *Vold i hjemmet – barns strategier*. Oslo: Universitetsforlaget. ***35 sider**

*= 913 sider valgfritt pensum.